

A MAGYAR KIR.
ORSZÁGOS MINTARAJZISKOLÁNAK
ÉS
RAJZTANÁRKÉPZŐNEK
ÉRTESITŐJE

AZ 1887/88. TANÉVRŐL.

AZ INTÉZET CZÉLJA, SZERVEZETE ÉS TANTERVÉNEK,
VALAMINT
A RAJZTANÁRVIZSGÁLATI SZABÁLYZAT KIVONATÁVAL.

KÖZLI

KELETI GUSZTÁV.

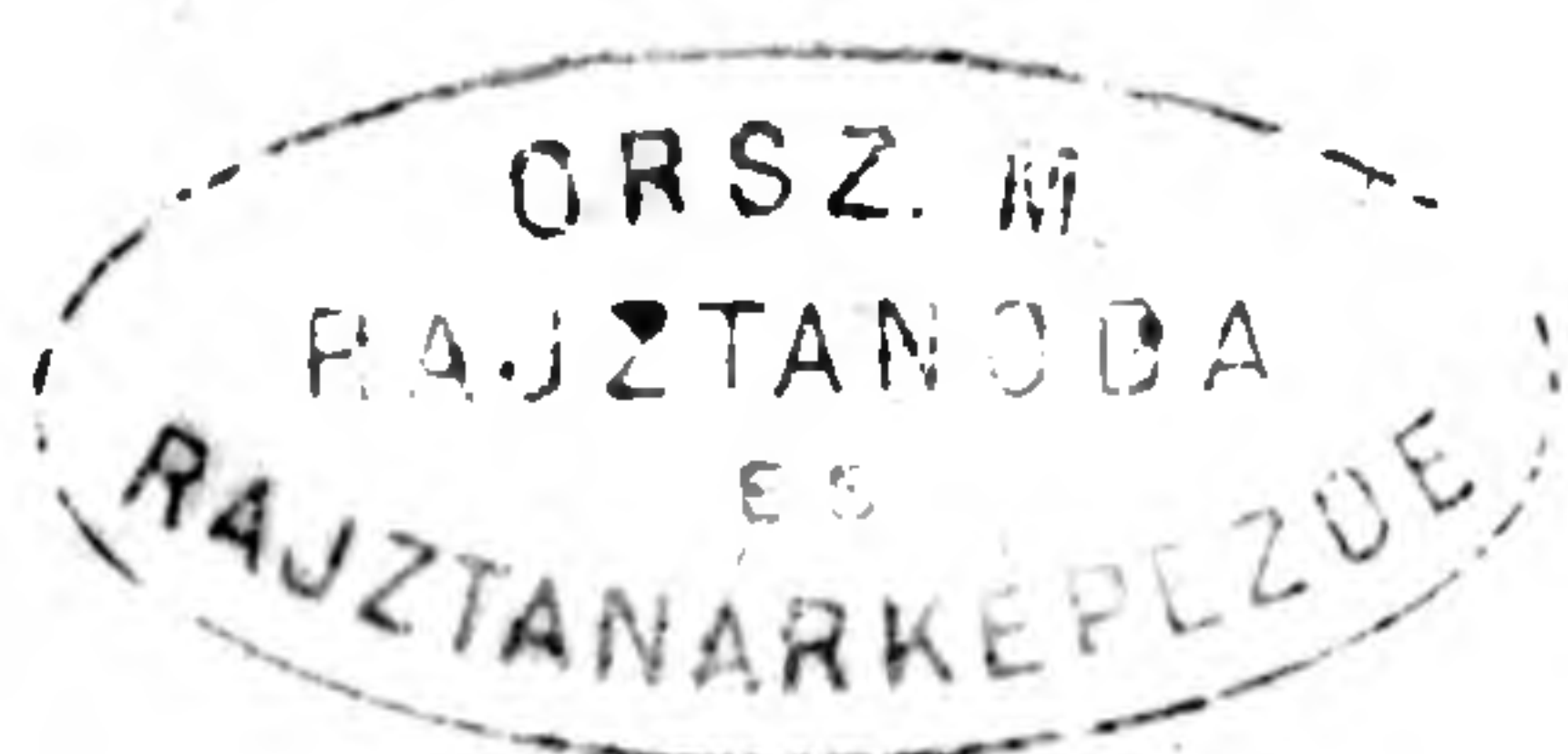
IGAZGATÓ.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

1888.

TARTALOM.

Az intézet célja és feladatai	5
Tanterv :	
I. Alakrajz és festés	5
II. Ékítményes rajz és festés	6
III. Építészet	7
IV. Szobrászat	8
V. Geometriai tanszak	9
VI. Festészeti bonczalaktan	12
VII. Műtörténelem	12
VIII. Nevelés- és oktatástan	12
IX. Francia nyelvtan	14
Kivonat az intézet alapszabályaiból és külön határozataiból	15
Az intézet tan- és segéd személyzete	19
Az intézet taneszközei	21
A rajztanári és rajztanítói képesítő vizsgálatok rendje	23
Toldalék	30
Az intézet történetéhez	31
A rendes növendékek egyéves önkéntesi kedvezménye	40
Statisztikai adatok	43
Tudnivalók a jövő tanévre	46

A MAGYAR KIRÁLYI ORSZÁGOS MINTARAJZISKOLA ÉS RAJZTANÁRKÉPZŐ

Budapesten, VI., Andrássy-út 71. sz.

AZ INTÉZET CZÉLJA ÉS FELADATA.

A magyar királyi országos mintarajziskolának és rajztanárképzőnek feladata a jelenkor igényeinek és az ország szükségeinek megfelelő rajztanárok szakszerű kiképzése, valamint tehetséges ifjaknak, kik a képzőművészetek valamely ágára, különösen pedig a festészetre szánják magukat, a hivatásukra szükséges ismeretek alapos megszerzésére alkalmat nyújtani.

Ezen céljainál fogva az intézet oktatást nyújt a képzőművészeknek, alábbi tantervébe foglalt ágaiban, gyakorlati utmutatás és elméleti tanfolyamok segélyével.

TANTERV.

A M. KIR. ORSZ. MINTARAJZISKOLA ÉS RAJZTANÁRKÉPZŐ KERETÉBE
FOGLALVÁK A KÖVETKEZŐ TANTÁRGYAK ÉS GYAKORLATOK.

I. ALAK-RAJZ ÉS FESTÉS. (Figurális.)

I. OSZTÁLY.

Válogatott lapminták másolása. Domború főszminták rajzolása.
Hetenkint 10 órában.

II. OSZTÁLY

Domború föszminták (fők) festése. Élő fejmintákról való rajzolás. Télen 10, nyáron 15 heti órában.

III. OSZTÁLY.

Antik szoborminták és egész alakú élő mintákról való rajzolás (akt.) E tanulmányok kiegészítéseül szolgálnak a bonczalaktani előadások és a gyors vázolás gyakorlása.

IV. OSZTÁLY.

Az élő fejminta és egész alakú élő minta festése (modell- és akt. festés). Redőzet tanulmányok. Elemi compositio-gyakorlatok stb. Heti 10, nyáron 15 órában. Ezen tanulmányokhoz csatlakozik:

V. OSZTÁLY.

A *gyakorló festészeti szakosztály*, melyben csupán művész-növendékek számára és külön tanár vezetése mellett az alakrajz és festészet nagyobb terjedelemben, hetenkint 30—35 óráig taníttatik.

II. ÉKÍTMÉNYES RAJZ ÉS FESTÉS. (Ornamentika.)

I. OSZTÁLY.

Mintaszerű sík és domború ékítmények rajzolása, különös tekintettel a formaérzék és a kézbeli ügyesség fejlesztésére.

A különböző rajzszerkezetek kezelésében, valamint a külön előadási módokban való gyakorlatok. Hetenkint 10 óra.

II. OSZTÁLY.

a) *Elmélet.* A diszítő elemek fejtegetése. Az ékítmény elmélete és összehasonlító alaktan.

b) *Gyakorlat.* Folytatása a rajzgyakorlatoknak domború mintákról, különös tekintettel a gyorsabban kezelhető, egyszerűbb előadási módokra. Vázolgatás. Hetenkint 10 óra.

III. OSZTÁLY.

a) *Elmélet.* Előadásszerű tárgyalással: a stil. Elmélkedések a művészeti formák fejlődéséről a különböző nemzeteknél különböző korszakokban. Tektonika. Keramika. Szövés-fonás művészete.

b) *Gyakorlat.* Az intézet főszoftvény-, fénykép-, metszet- és könyvtárában őrzött művek ékítményes motívumainak tanulmányozása és vázolgatása. Az országos iparmuzeumbeli eredeti műtárgyak felvétele. Egyszerűbb ékítményes részletekre és ilyenek összetételére terjedő compositio-gyakorlatok. Hetenkint 8 óra.

IV. OSZTÁLY.

a) *Elmélet.* Folytatólagos stiltani előadások.

b) *Gyakorlat.* Diszitményes feladatok kidolgozása. Onálló tervezgetés az iparművészet különböző ágai s a dekoratív építészet köréből, ú. m. szövetek, butorok, sgraffito, keramikai művek, fémöntvények és egyéb műtárgyak. Hetenkint 10 óra.

III. ÉPÍTÉSZET.

Az építészeti rajz- és stiltanulmányok, heti 8 órában, csak a II. osztályban kezdődnek. Szükséges előzményeit képezi az I. osztályban a geometriai szakok és a geometriai rajz gyakorlása.

II. OSZTÁLY.

A műszaki szerkesztések alapfogalmai, előkészítésül a műépítészeti alaktanra. Egész épületek szerkezetének jellemző ismertetése rajzgyakorlatokkal.

III. OSZTÁLY.

a) Elmélet. A műépítészeti stilek fejlődésének ismertetése; azok elemzése és összehasonlítása.

b) Gyakorlat. Részletes tanulmányok rajzolása, különösen az ókori remek építészet köréből válogatott minták nyomán.

IV. OSZTÁLY.

a) Elmélet. A műépítészeti stilek folytatólagos ismertetése. Közép- és újabbkori építészet.

b) Gyakorlat. Tanulmányok rajzolása a középkori (román, góth) és újabbkori (renaissance, barok) építészet köréből vett jeles példák nyomán.

IV. SZOBRÁSZAT.

I. OSZTÁLY.

Mintázási gyakorlatok, különösen domború ékítményes minták, valamint az emberi test egyes részeit ábrázoló főszminták nyomán, ezek nagyságának megfelelő mérvekben. Hetenkint 6 óra.

II. OSZTÁLY.

Ékítményes mintázási gyakorlatok lapminták után és domborművű mintázási gyakorlatok teljes idomú főszminták nyomán, adott mérvék szerint. Hetenkint 6 óra.

III. OSZTÁLY.

Ékítményes mintázatok összetettebb rajzok szerint.

Mintázás antik vagy élő fejmintáról féldomború és teljes idomú végrehajtással.

Antik szoborművekről vagy természet után való mintázása az egész emberi alaknak, kisebbített mérvben. Bonczalaktani mintázatok. Hetenkint 4 óra.

IV. OSZTÁLY.

Adott stilben tervezett ékítmények domború kivitele; az élő alaknak természet után való mintázása féldomború és teljes alakú végrehajtással. A fösöntés és agyagégetés körüli eljárás. Hetenkint 4 óra, csupán oly növendékek számára, kik a plasztikában alaposabb készséget kívánnak szerezni.

V. GEOMETRIAI TANSZAK.

I. ÉS II. OSZTÁLY.

I. Elemi geometria.

Hetenkint 4 óra előadás és 2 óra rajzolás.

A) PLANIMETRIA.

Bevezetés és alapfogalmak.

A térelemek (pont és egyenes) helyzeti és metrikus vonatkoztatásai; a képzetek származása.

A pontsor, kör, szög, egyenlőközű öv, sugárrendszer és sokszögek.

A kör és a kúpszeletek elemi elmélete.

A körcycloisok, körevolvensek és néhány alkalmazott spirális megismertetése.

A területmeghatározás.

A projectivitás (congruentia, hasonlóság, affinitás, symmetria és collineatio) elemei; harmonikus, potentialis és polarikus vonatkoztatások.

A geometria gyakorlati alkalmazása (a geodäsia elemei).

Alapvető feladatok szerkesztése; situatio-rajzolás.

B) STEREOMETRIA.

a) Geometriai testeknek szemléltető perspektivikus rajzolása megárnyékolással. (Szemléltető látszattan.) Előkészítésül a geometriai és szabadkézi rajzolóhoz.

b) Elméleti stereometria; e tárgy az ábrázoló geometriával van összekötve.

2. *Ábrázoló geometria.*

A) ORTHOGONALIS ÁBRÁZOLÁS.

II. OSZTÁLY.

Hetenkint 4 óra előadás és 2 óra rajzolás.

a) *Stereometria.* Bevezetés és alapfogalmak.

A térelemek (pont, egyenes és sík) helyzeti és metrikus vonatkoztatásai; a képzetek származtatása; a lap- és a testszögek.

A lapszög, egyenlőközü öv és testszögek.

b) *Ábrázolás.* Bevezetés és alapfogalmak.

A térelemek, síkidomok, lap- és testszögek ábrázolása; helyzeti és metrikus vonatkoztatások egymással; transformatiók.

Alapvető feladatok és megvilágítási szerkesztések.

III. OSZTÁLY.

Hetenkint 3 óra előadás és 2 óra előadás.

a) *Stereometria.* A polyederek, hengerek, kúpok és forgási testek helyzeti és metrikus vonatkoztatásai; congruentia, hasonlóság és symmetria.

Felület- és köbtartalom meghatározás

b) *Ábrázolás.* A polyederek, görbevonalú és görbelapú képzetek, különösen a másodrendűek és a forgástestek ábrázolása; helyzeti és metrikus vonatkoztatások a térelemekkel és egymással; transformatiók.

Alapvető feladatok, gyakorlati alkalmazások és megvilágítási szerkesztések.

B) AXONOMETRIA.

Az orthogonális és klinogonális axonometria elemei és fontosabb nemei; gyakorlati alkalmazások.

C) PERSPEKTIVA. (LÁTSZATTAN.)

IV. OSZTÁLY.

Hetenkint 2 óra előadás és 4—8 órás rajzolás.

A látszati kép szerkeztése vetületi mód szerint. Gyakorlati példákkal.

Látszattani elméleti szerkesztések közvetlenül a képsíkon.
(Freie Perspektive.)

Az építészet köréből vett gyakorlati példák feldolgozása.

3. *Geometriai módszertan.*

IV. OSZTÁLY.

Hetenkint 1 óra előadás.

A rajzoló geometria tananyagának módszeres kezelése a középiskola 4. alsó osztályában, különös tekintettel az előadási képesség fejlesztésére.

VI. FESTÉSZETI BONCZALAKTAN.

I. ÉS II. OSZTÁLY.

Hetenkint egy óra.

Az emberi test külalakját meghatározó csontok, inak, izmok idomai, kölcsönös aránya és mozgása törvényeinek magyarázata és rajzolása, fali ábrák, boncztani készülékek és az élő természetből vett minták nyomán.

VII. MŰTÖRTÉNELEM.

II., III. ÉS IV. OSZTÁLY.

Hetenkint 3—4 óra előadás és 2 órában az országos képtárak és gyűjtemények látogatása a szaktanár vezetése és magyarázata mellett.

Összefoglaló képe a művészileg szép eszményének, a mint az a különböző népeknél, különböző korszakokban az építészet, festészet és szobrászat, valamint a magasabb műipar termékeiben nyilvánult.

A régi keleti népek, valamint Görögország és Róma, utóbb a középkor és a renaissance műtörténelme.

VIII. NEVELÉS ÉS OKTATÁSTAN.

A) ÁLTALÁNOS NEVELÉSTAN

A III. OSZTÁLYÚ RAJZTANÁRJELÖLTEK SZÁMÁRA.

Heti 1—2 órában.

A nevelés fogalma és a neveléstan felosztása. A testi nevelés körében szem előtt tartandó szabályok, különös tekintettel az iskolai egészségtanra. Az értelmi nevelés körében követendő főbb szabályok ismertetése, kapcsolatban a szemlélődő, képzetalkotó,

gondolkozó, emlékező és képzelődő lelki tehetségeknek tüzetes leírásával, a logika tételeinek ismertetésével. A *kedély-neveléstan* föltételei, összeköttetésben a különféle érzelmek, hangulatok és indulatok leírásával, különös tekintettel a népízlés fejlesztésére vonatkozó szabályokra.

Az *erkölcsi nevelés* körében érvényesítendő szabályok, az ösztönöknek, vágyaknak, hajlamoknak, szenvedélyeknek, a vérmérsékletnek és az egyéni jellemvonásoknak ismertetésével kapcsolatban. Az iskolai nevelés és fegyelemtartás tételei kellő tekintettel az egyes iskolák növendékeinek erkölcsi fejlettségére és a nemzeti nevelés követelményeire. Az iskolai nevelésre és fegyelemtartásra vonatkozó irodalomnak rövid áttekintése és a közoktatásügyi kormány által kiadott s ezen teendőkre vonatkozó rendeletek ismertetése.

B) ÁLTALÁNOS OKTATÁSTAN

A IV. OSZTÁLYÚ RAJZTANÁRJELÖLTEK SZÁMÁRA.

Heti 1—2 órában.

Az oktatástan fogalma és felosztása. Az oktatás körében szem előtt tartandó főelvek és az ezekből származó szabályok ismertetése.

Az *iskolai oktatás* célja tekintettel az egyes tanintézetek feladatára. A tananyag megállapítására vonatkozó általános oktatástani szabályok ismertetése, különös tekintettel az egyes iskolák számára készült *tantervek* azon részleteire, a melyek a rajzolás tanítására vonatkoznak. A *tanmenetek* megállapítására vonatkozó általános szabályok. A *tanalakoknak*, nevezetesen a közlő vagy előadó tanalaknak, az előmutató, a kikérdező, a kifejtő, az önoktató és az emlékeltető tanalaknak ismertetése és az ezekre vonatkozó oktatástani tételek. Az egyes tanítási órák helyes felhasználására vonatkozó oktatástani szabályok. Az oktatástanra vonatkozó irodalom ismertetése, különös tekintettel a rajzitanítás módszerének fejlődését feltüntető művekre. — A magyar köz-

oktatásügy fejlődésének rövid története, kapcsolatban az általános neveléstörténet főrészeinek ismertetésével. — A kormány által kibocsátott módszertani utasítások ismertetése.

IX. FRANCZIA NYELVTAN.

Alsóbb tanfolyam, kezdők számára. Hetenkint legalább 2 órában.

Felsőbb tanfolyam, haladottabb növendékek számára. Hetenkint legalább 2 órában.

Ezen francia tanfolyamban — mely minden kötelezettség nélkül az 1885—86. tanévben nyílt meg — a m. k. mintarajziskola és a m. kir. iparművészeti iskola növendékei, ismereteik foka szerint két csoportra oszolva, közösen vesznek részt.

KIVONAT

AZ INTÉZET ALAPSZABÁLYAIBÓL ÉS KÜLÖN HATÁROZATAIBÓL.

(Az intézet céljai és feladatait lásd az 5. lapon.)

Az intézeti tanulók, külön céljaikhoz képest vagy a rajztanárképző, vagy a mintarajziskola növendékeiül iratkoznak be.

A rajztanárképzőnek teljes tanfolyama 4 évre terjed.

A művésznövendékek tanfolyama nincs az évek bizonyos számához kötve. A mennyiben valamely művésztanuló három éven túl akarná az intézetet látogatni, annak megengedése a tanári kar határozatától függ.

A középiskolai rajztanárjelöltekre nézve a befogadás föltétele a középiskolai érettségi bizonyítvány felmutatása.

Az alsóbb fokú rajztanítójelöltek fölvételére szükséges, hogy valamely középiskola vagy polgári iskola hat osztályát végezték legyen, vagy az elemi tanítói oklevelet előmutassák.

A művésznövendék fölvételére megkivántatik, hogy a teljes polgári iskolát vagy a középiskolának legalább hat osztályát végezte legyen.

Oly jelentkezők, a kik felötlő hivatást tanusítanak, az igazgatóság véleményezése alapján, miniszteri engedélylyel fölvehetők akkor is, ha a közép- vagy polgári iskolának csupán négy osztályát, de jó sikerrel, végezték.

Mind a rajztanárjelöltek, mind a művésznövendékek fölvételének közös feltételei:

- a) a 16-ik korév betölte;
- b) ép látérzék;

c) némi gyakorlottság a szabadkézi rajzolásban, melynek kellő foka külön fölvételi vizsgálat útján igazolandó.

A fölvétel általában ideiglenes jellegű, s csak félévi látogatás és ezalatt kitüntetett szorgalom és tehetség alapján történik a végleges fölvétel.

A gyakorlati szakok tanfolyamaiban, míg a helyiség engedi, nők is vehetnek részt, ha a szabadkézi rajzolásból kivánt előkészültséget fölvételi vizsgálat útján igazolták.

Az új tanulók fölvétele minden tanév kezdetén, szeptember hó elején eszközöltetik. A tanév folyamában a fölvétel csak igen méltányolandó okok alapján és kivételesen engedélyeztetik.

A rajztanárjelöltek a képzőben végzendő tanfolyamok befejezése után képesítő vizsgálatra bocsáttatván, annak sikere szerint rajztanári vagy rajztanítói oklevelet nyernek.

Az ösztöndíjas rajztanárjelöltek a képesítő vizsgálatnak magukat alávetni kötelesek.

A rajztanárvizsgálatok rendjét és módját külön szabályzat állapítja meg.

Az intézeti növendékek művei két-két évenként közszemlére kiállítatnak az iskola helyiségeiben.

A tanév szeptember hó elején kezdődik s június hóban végződik. Június hava közepétől annak végeig a képesítő gyakorlati és zárt írás- és szóbeli vizsgálatok tartatnak.

Az intézet minden tanítványa egyszer mindenkorra beiratási díjúl 2 forintot fizet az intézeti könyvtár gyarapítására.

A rendes növendékek egész évi tandíja 10 forint. A vendéglátogatók tandíja magasabb, s időről időre a viszonyokhoz képest állapítatik meg.*

Szűk körülményű, tehetséges és szorgalmas növendékek a második tanfélévtől kezdve a tandíj fizetése alól fölmentethetnek.

A tandíjak az állampénztárba folynak.

* Az 1886—87-iki tanévre — további intézkedésig — a vendéglátogatók egész évi tandíja miniszteri rendelet útján 40 forintban állapított meg.

Az intézet szegényebb sorsú tehetségesebb növendékei, különösen pedig a rajztanárjelöltek számára rendelt állami ösztöndíjak elnyerésére évenként nyilvános pályázat hirdettetik.

A pályázati föltételek rendszerint a következők:

1. Hitelesen igazolandó:

a) hogy a pályázó ép látérzékű s legalább 16 éves korát már betöltötte;

b) hogy készütség tekintetében az intézetbe fogadás fentebb jelzett általános föltételeinek megfelelni képes.

2. A rajztanárjelöltek közül előjoggal birnak az oly pályázók, kik már érettségi vizsgálatot tettek, vagy netalán magasabb körű tanulmányokat végeztek.

3. A készütség kellő foka eshetőleg külön vizsgálat utján igazolandó.

4. Az ösztöndíj (rendszerint 300 frt) csak egy évre adományoztatik; tovább élvezete a tanév folyamában s az évi vizsgálatok utján kitüntetett haladástól függ.

5. A kellően fölszerelt kérvények, rajzmunkálatok mellékletével, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterhez czímezve, minden év julius hava 20-ikáig a m. kir. rajztanárképző igazgatójához nyújtandók be. (Budapest, VI., Andrássy-út 71. sz.)

A pályázat eredményét a tanártestület bírálja meg s ennek indokolt javaslata alapján a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter határoz.

Az állami ösztöndíjas rajztanárjelölt, mielőtt az ösztöndíj számára folyóvá tétetnék, térítvényt ír alá, mely által az államsegély kedvezményével kapcsolatos kötelezettségek hű teljesítése iránt fogadást tesz.

Az állami ösztöndíjas rajztanárjelöltek a képesítő vizsgálat kiállása s az oklevél kinyerése után nem tarthatnak ugyan már ennél fogva jogot valamely állami tanintézetnél leendő alkalmaztatásra; ha ellenben valamely nyilvános iskolához rajztanárocul vagy rajztanítókul a vallás- és közoktatásügyi miniszter részéről kineveztetnek, a kinevezést elfogadni s a rájuk bízott tanszé-

ket a rendes illetmények élvezete mellett legalább három évig ellátni kötelesek, különben pedig az ösztöndíjat visszafizetni tartoznak.

A szorgalom élesztése és a haladás kitüntetése végett minden tanév végével jutalomdíjak osztatnak ki (idáig érczpénzben) a legjelesebb növendékek között.

AZ INTÉZET TAN- ÉS SEGÉDSZEMÉLYZETE

AZ 1885—1886-IKI TANÉVBEN.

Igazgató:

KELETI GUSZTÁV, királyi tanácsos, a m. tud. akadémia és a Kisfaludy-társaság tagja, a Ferencz József-rend lovagja, Officier de l'instruction publique, az orsz. közoktatási és az orsz. képzőművészeti tanács tagja, a m. kir. rajztanárvizsgáló bizottság elnöke, az orsz. képzőművészeti társulat alapító- és választmányi tagja, e. i. egyúttal igazgatója.

Tanárok:

1. LOTZ KÁROLY, akad. képiró, a gyakorló festészeti szakosztály tanára, a Ferencz József-rend és a III-ad oszt. vaskorona-rend lovagja, a bécsi cs. kir. művészeti akadémia tiszteleti tagja, az országos képzőművészeti tanács és a m. kir. rajztanárvizsgáló bizottság tagja.

2. SZÉKELY BERTALAN, akad. képiró, az alaki (figuralis) rajz és festészet rendes tanára, valamint a fest. boncztan előadója, a Ferencz József-rend és a francia becsületrend lovagja, a m. kir. rajztanárvizsgáló bizottság tagja.

3. GREGUSS JÁNOS, akad. képiró, az alaki (figuralis) rajz és festészet rendes tanára, e. i. sz. az intézeti könyv- és metszet-tár őre.

4. SCHULEK FRIGYES, építész, az építészeti rajz és stiltan rendes tanára, valamint a látszattanok előadója, a Ferencz József-rend lovagja, a hazai műemlékek országos bizottságának építésze, a bécsi «Bauhütte» alapító, a m. mérnök- és építészegylet alapító- és választmányi, a m. régészeti és anthropologiai társulat választmányi, a m. kir. rajztanárvizsgáló bizottság tagja, a budavári főegyház vezérépítésze.

5. UHL SÁNDOR, építész, szabadságolt áll. m. kir. honvéd-huszárhadnagy, az ékítményes és iparművészeti rajz rendes tanára, a m. kir. rajztanárvizsgáló bizottság póttagja.

6. Ifj. VÁRDAI SZILÁRD, okl. rajztanár, a m. kir. iparművészeti iskola rendes tanára, az ékítményes rajzolás r. k. tanára s a szemléleti látszattan (mint előkészítő tanf.) előadója.

7. STROBL ALAJOS akad. szobrász, a kor. arany érdemkereszt tulajdonosa, a mintázás r. k. tanára, a m. kir. rajztanárvizsgáló bizottság póttagja, az orsz. képzőművészeti társulat választmányi tagja.

Kültanárok:

8. Dr. HENSZLMANN IMRE, kir. tanácsos, a budapesti m. kir. egyetemen a műtörténelem nyilv. rendes tanára, a m. tud. akadémia s a Kisfaludy-társaság tagja, a magyarországi műemlékek országos bizottságának előadója, az orsz. képzőművészeti tanács és a m. kir. rajztanárvizsgáló bizottság tagja stb., mint a műtörténelem előadója.

9. PORSZÁSZ JÓZSEF, okl. mérnök és m. kir. főreáltanodai r. tanár, az orsz. közoktatási tanács, a középtanodai tanáregylet és a m. kir. rajztanárvizsgáló bizottság tagja; — előadja az elemi és ábrázoló geometriát és geometriai módszertant.

10. PÉTERFY SÁNDOR, a budapesti áll. polg. tanítónőképezde r. tanára, az «Eötvös» segély-egylet elnöke, a m. kir. rajztanárvizsgáló bizottság póttagja stb., mint a nevelés-és oktatástan előadója.

11. ARÁNYI MIKSA, bölcsészeti és jogtudor, «Officier de l'Academie», középtanodai okl. tanár, mint a francia nyelvtan előadója.

Számvevő:

GROBETTY LAJOS, m. kir. számtanácsos.

Tollnok:

MUZSLAI KAMPIS JÁNOS, m. kir. belügyminiszteri számtiszt.

Szolgaszemélyzet:

1. HERSITZ KÁROLY, egyuttal házi gondnok.
2. HENLE FERENCZ.
3. HUSZÁR JÓZSEF.
4. TOMSICS IMRE.
5. GREGORETZ ISTVÁN, gépész-fűtő.

AZ INTÉZET TANESZKÖZEI.

a) LAPMINTÁK.

1. Az egyes szakosztályok tanárai által készült ékítményes és stiltani, építészeti, távlati és boncztani fali táblák.
2. Építészeti műemlékek, iparművészeti tervrajzok, szoborművek és a régi és újabb mesterek jelesebb compositióinak rézmetszetű és fényképmásolatai (nem másolás, hanem csupán tanulmányozás céljára).

b) DOMBORÚ MINTÁK.

1. Régi és újabbkori jeles szoborminták és fejminták, valamint egyes testrészek természet után készült fősöntvényei.
2. Régi és újabbkori jeles ékítmények és építészeti részletek fősöntvényei.

3. Az élő (fej- vagy alak-) minta. Élő férfiak és nők, kik előzetes alku szerint naponként több órán át, meghatározott díjazás fejében mintául állanak és ülnek a növendékek előtt. (Az intézetnek élő minták díjazására fordított évi költsége két ezer forint.)

c) VEGYES TANESZKÖZÖK ÉS KÉSZÜLÉKEK.

Ide tartoznak a távlati készülékek, geometriai testminták, boncz-tani præparatumok s az iskolával szomszédos «műcsarnok»-ban elhelyezett országos iparművészeti muzeumból tanulmány céljaira időnkint kiszemelt és átengedett műtárgyak stb.

d) A KÖNYVTÁR

tartalmazza: 1. a kül- és belföldi jelesebb szakfolyóiratok többjeit; 2. a képzőművészet és magasabb műipar, valamint a sokszorosító művészetek történelmére, fejlődésére, a műszaki eljárásokra, valamint a képzőművészet különböző ágainak segédtudományaira vonatkozó forrásműveket és kézikönyveket, mely szakművek köréből az intézet évi javadalmazásához és szükségletéhez képest folyvást gyarapíttatik.

A RAJZTANÁRI ÉS RAJZTANÍTÓI KÉPESÍTŐ VIZSGÁLATOK RENDJE.

1878-BAN ÉRVÉNYBE LÉPETT A VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI M. K. MINISZTERNEK
KÖVETKEZŐ RENDELETE.

Oly végből, hogy egyrészt a középiskolai és tanítóképzői rajztanárságra, másrészt a polgári iskolai, felső nép- és elemi népiskolai rajztanítóságra készült jelöltek képesítő vizsgái lehetőleg egyenlő elvek alapján, egyöntetű módozatok között megtartassanak, a vallás- és közoktatásügyi miniszter szükségesnek találta, a gymnasiumi rajztanárjelöltek tanképességének megvizsgálására vonatkozólag 1869-ben kiadott s eddig érvényben volt szabályzatot érvényen kívül helyezni és ezek helyébe a rajztanári és rajztanítói képesítő vizsgálatok alább következő új rendjének életbeléptetése mellett a gymnasiumi és reáliskolai rajztanárjelöltek képesítési vizsgáinak összes ügyeit a m. királyi országos mintarajziskola és rajztanárképző, illetőleg az új vizsgálati rend 2-ik szakasza értelmében megalakított vizsgáló bizottságra átruházni oly módon, hogy ezen új vizsgálati rend határozványaival ellentétben levő minden előbbi intézkedés, ép úgy mint az 1869. évből való miniszteri rendelet, mely a vidéki rajztanároknak bizonyos körülmények között kivételesen megengedte, hogy zárt helyi feladványaikat is tartózkodásuk helyén kidolgozhassák, megszűntnek tekintendő.

Az új vizsgálati rend hiteles szövegéből a következő kivonatot közöljük :

A RAJZTANÁRI ÉS RAJZTANÍTÓI KÉPESÍTŐ VIZSGÁLATOK RENDJE.

1. §.

Mindaz, ki valamely nyilvános tanintézetnél, úgymint állami vagy községi, felső vagy középiskolánál, tanítóképzőnél, polgári iskolánál, avagy felső néptanodánál rajztanári vagy rajztanítói minőségben alkalmaztatni kíván, magát képesítő vizsgálatnak alávetni köteles.

2. §.

A VIZSGÁLÓ BIZOTTSÁG.

A rajztanár- (tanítói-) vizsgálatok megtartására külön bizottság alakíttatik.

Ez, a rajztanárképezde igazgatójának, esetleg helyettesének elnöklete alatt áll: az intézet négy tanárjából, s az országos képzőművészeti tanács javaslatára, a gyakorló képzőművészek és más tanárok köréből, a vallás- és közoktatásügyi miniszter által kinevezett négy bizottsági tagból.*

E bizottság ötös tanácsban, melyben két rajztanárképző tanárnak és két más tagnak kell jelen lennie, határoz.

Szavazatok egyenlősége esetén az elnök szava dönt.

Külön hivatalos pecséttel él, melyen Magyarország koronás címere ily felirattal «A m. kir. Rajztanárvizsgáló Bizottság Pecsétje 1878.» — ábrázoltatik.

3. §.

JELENTKEZÉS A VIZSGÁLATRA.

Mindenki, a ki a vizsgálatra bocsáttatni kíván, e végre a bizottság elnökéhez szabályszerűen fölszerelt s bélyegelt (50 kr.) folyamodvánnyal járulni tartozik.

* A vizsgáló bizottság újabb miniszteri rendeletek folytán jelenleg 12 tagból áll.

Ezen folyamodványhoz melléklendők:

a) az illetőnek rövid életrajza, melyben különösen kiképeztesének menetét, fő irányát és azon időt, melyet kiképzésére fordított, kell jeleznie.

Egyuttal ki kell jelentenie: vajon középiskolai vagy tanítóképzői rajztanárságra (felső fokú) avagy rajztanítóságra (alsó fokú) kívánja-e magát képesíttetni;

b) az életrajzhoz csatolandók a tanulmányi és egyéb bizonyítványok, melyek azt, hogy a vizsgálandó a megkívántató általános műveltséggel bír, igazolni hivatvák;

c) a mértani, építészeti és szabadkézi rajz köréből való dolgozatai;

d) ha az illető közszolgálatban áll, közvetlen előljáróságától, különben pedig a közhatóságtól kibocsátott erkölcsi bizonyítványa.

Melléklendők végül még azon bizonyítványok is, melyek valamely tanintézetnél netalán rajztanítói minőségben tett működéséről tanúskodnak.

4. §.

A VIZSGÁLATOK TÁRGYAI.

A képesítő vizsgálat tárgyai:

a) alakrajz (figuralis);

b) ékítményes és iparművészeti rajz és tervezés;

c) építészeti rajz és stiltan;

d) mintázás;

e) elemi geometria; vetülettan;

f) árnyék- és látszattan (perspektiva);

g) műtörténelem;

h) bonczalaktan;

i) geometriai módszertan;

j) nevelés- és oktatástan.

5. §.

A MEGKIVÁNTATÓ KÉPESSÉG MÉRTÉKE.

Középiskolai avagy tanítóképezdei rajztanárságra való képesítéshez a m. kir. rajztanárképző teljes 4 évi tanfolyamának tantervében foglalt ismeretkör, rajztanításra pedig (polgári iskolák, felső nép- és elemi néptanodák stb.) a három évi tanfolyamra kiszabott ismeretkör mérvadó.*

6. §.

A VIZSGÁLAT ALAKJA.

A vizsgálat rendszerint három részből áll: a házi dolgozatokból, a zárt helyi és a szóbeli vizsgálatból.

I. A *házi dolgozatokra* szánt feladatok rendszerint az elméleti szakok köréből választandók s ezek írásbeli megfejtésére 6—8 heti határidő engedélyezhető.

Feladványok a gyakorlati szakokból csak azon esetekben tűzendők ki, ha a beküldött rajzmutatványok az előzetes bírálat alapjául el nem fogadtathatnának.

Ha a beküldött házi dolgozatok kielégítőnek tapasztaltak, akkor a jelölt:

II. A *zárt helyi vizsgálatra* bocsáttatik, mely szintén elméleti és gyakorlati részre szakad.

Az elméleti zárt helyi vizsgálatnak, mely folytonos hivatalos felügyelet alatt megy végbe, tárgyát rendszerint a geometriai szakok-

* A vizsg. rend ezen §-a újabb miniszteri rendeletek útján oda módosított, hogy a 4 évi tanfolyam ismeretköre a polg. iskolai rajztanítójelölttől is megkivántatik; ez azonban képesítő vizsgálatra bocsáttatik akkor is, ha előzetesen a középiskolának csupán 6 osztályát vagy a teljes 6 osztályú polg. iskolát végezte; míg a felső fokú képesítő vizsgálatra való bocsáttatásnak föltétele az, hogy a jelölt az érettségi vizsgálatot előzetesen megállotta legyen.

ból választott feladványok képezik, melyek egy napon legfőlebb tíz órai munkaidő alatt írásban fejtendőek meg.

A gyakorlati tárgyak:

- a) a figurális rajz,
- b) az ékítményes rajz,
- c) az építészeti rajz,
- d) a mintázás.

A zárt helyi vizsgálatra ezen szakokból egy-egy nap, illetőleg tíz órai munkaidő fordítható.

III. A *szóbeli vizsgálatok*. Tárgyukat az elméleti szakok mindegyikéből fölteendő kérdések képezik, melyekre a jelöltek élő szóval felelnek.

A szóbeli vizsgálatra csak azon jelölt bocsáttatik, kinek írásbeli és zárt helyi dolgozatai a birálatot megállották.

Egy tantárgyból egy jelöltnek legfőlebb három önálló tételt lehet fejtegetés végett föladni.

Következik végül:

IV. A *próba-előadás*. Célja a módszeres tanképesség igazolása. Tárgya az előttevaló napon a vizsgálandóval oly végből közöltetik, hogy az előadásra előkészülhessen.

7. §.

FÖLMENTÉS A VIZSGÁLAT EGYIK VAGY MÁSIK TÁRGYA ALÓL.

Ha a vizsgálandó életrajzához oly dolgozatokat mellékel, melyekre nézve kétség nem támadhat, hogy azok csakugyan saját dolgozatai, akkor a vizsgáló bizottság belátásától függ azokat házi dolgozatokul elfogadni, vagy pedig a 6. §. értelmében való eljárásra utasítani.

A m. kir. rajztanárképzőnek azon növendékei, kik az előszabott teljes tanfolyamot elvégezték, s kiknek szakképzettsége felől a vizsgáló bizottság kimerítő tudomással bír, a házi dolgozatok, valamint a gyakorlati zárt helyi vizsgálatok alól fölmenthetők.

8. §.

A képesítő vizsgálatok a budapesti m. kir. rajztanárképzőnek helyiségeiben (VI. ker., Andrássy-út 71. sz. a.) évenként egyszer tartatnak meg.

A zárt helyi vizsgálatok alkalmával a felügyeletet a vizsgáló bizottság e végre kiküldött tagjai felváltva gyakorolják.

9. §.

RAJZTANÁRI (TANITÓI) OKLEVÉL.

A ki a próbatétet sikerrel kiállotta, az a vizsgálat mérvéhez és eredményéhez képest rajztanári (avagy rajtanitói) oklevelet nyer, melyet az elnök s a vizsgálati bizottság tagjaiból választott jegyző ír alá.

Az oklevélben felsorolandók a vizsgálat tárgyai, azon fokozat jelzésével (jeles, jó vagy elégséges), melyet a vizsgált az egyes tárgyakból kiérdemelt.

Az oklevél alakszerűségét a vallás- és közoktatásügyi m. királyi miniszter állapítja meg.

10. §.

A VIZSGÁLAT ISMÉTLÉSE.

Ha a jelölt a vizsgálat fonalán képzettségének elégséges jeleit nem adta, csak is a vizsgálat napjától számítandó egy év alatt bocsáttathatik ismétlő vizsgálatra.

Ha ekkor sem felelne meg feladatának, egy, esetleg két további évre visszautasíthatatik.

A ki a harmadízben megkísérlett próbatéten sem képes elégséges eredményt felmutatni, az többé vizsgálatra nem bocsáttathatik.

A vizsgálatról bizonyítvány még azon esetben is adható ki, ha az illető a vizsgálatot jó eredmény nélkül tette volna le.

Ez esetben azonban azon körülmény is, valjon csak bizonyos időre vagy végkép visszautasított, mindenkor fölemlítendő.

11. §.

ILLETÉK.

A vizsgálat díja húsz forint, mely a vizsgálat megkezdése előtt az elnök kezeihez nyugta mellett lefizetendő. Ezen díjtól fölmentésnek nincs helye.

Ismétlő vizsgálat alkalmából, vonatkozzék az bár csak egy vagy több tárgyra is, a teljes vizsgálati díj mindannyiszor fizetendő.

12. §.

ÜGYVEZETÉS.

A vizsgálatokról rendes jegyzőkönyvek vétetnek fel, melyek a jelenvolt vizsgálati biztosok által aláírandók s az iskolaév végén az elnök jelentése kíséretében, eredetben a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterhez fölterjesztendők.

Ezen jelentéshez a vizsgálatokra bocsátottak és oklevelet nyertek jegyzéke táblás kimutatásban csatolandó.

TOLDALÉK.

A rajztanári és a rajztanítói képesítő vizsgálatokra évenként márczius hó közepéig kell jelentkezni. A szóbeli és zárt vizsgálatok rendszerint június hó közepétől annak végéig szoktak megtartatni.

A vizsgáló bizottság jelenleg a következőleg van alakítva :

Elnök :

KELETI GUSZTÁV, az orsz. mintarajziskola igazgatója.

Tagok :

LOTZ KÁROLY és	Orsz. rajztanárképezdei tanárok.	} az alak festés, rajz és boncztanszámára	
SZÉKELY BERTALAN			
SCHULEK FRIGYES		építési rajz és látszattan	«
UHL SÁNDOR		ékítményi rajz és stiltan	«
STROBL ALAJOS		mintázás	«
PÓRSZÁSZ JÓZSEF		a mértani szakmák	«

Továbbá kültagokul, kiknek működése egyuttal a kir. biztos teendőit pótolja, a vallás- és közoktatásügyi miniszter az orsz. képzőművészeti tanács javaslatára kinevezte a következő szakférfiakat :

FÖLSER ISTVÁN, műegyetemi r. tanárt a mértani,

RAUSCHER LAJOS, műegyetemi r. tanárt az ékítményes és iparművészeti,

STEINDL IMRE, műegyetemi r. tanárt a műépítészeti szakma képviselőjére ; továbbá :

Dr. HENSZLMANN IMRE, egyetemi r. tanárt, a műtörténelmi és PÉTERFY SÁNDOR tanárt, a pædagogiai szakmák számára.

AZ INTÉZET TÖRTÉNETÉHEZ.

Szakiskolánk felállításának első eszméje egyik legnagyobb hazánkfia EÖTVÖS JÓZSEF báró, a felejthetetlen állambölcsész és költő áldott emlékével kapcsolatos. Közoktatási minisztersége utolsó éveiben élénken érezte hiányát egy oly szakiskolának, melyben az országnak művészetre termelt ifjusága alapos előkészületet szerezhessen; és ugyanezen eszmemenet fonalán szükségét látta egy oly tanintézet létesítésének, mely a nyilvános rajzoktatásnak hazánkban réges régóta elhanyagolt ügyén lendítve hovatovább a közízlésnek ébresztője és fejlesztője legyen.

El lévén határozva reá, hogy a tapasztalt hiányokon lehetőleg segítsen, e célból a külföldi s különösen a nyugoteurópai művészeti szakiskolákat behatólag tanulmányoztatá s arra nézve, hogy e téren ide haza, honi szükségleteinkhez mérve s korlátoltabb viszonyaink között mit kellene és lehetne létesíteni, részletes javaslatokat tétetett magának. Így képződött egy országos műiskolának s azzal kapcsolatos rajztanárképzőnek tervezete, mely már a valóság stádiumába lépett volt, midőn a gondviselés-adta férfit a kérlelhetetlen halál időnek előtte körünkből kiragadta. Sok szép terve valósítlan maradt. A műiskola terve azonban jobb sorsban részesült. Eötvös-nek a miniszteri széken mély belátású és kegyeletes utódja, az azóta a nemzet fájdalmára szintén elhalálozott Dr. PAULER TIVADAR, elődjének eszméjét magáévá tevén, erélyesen felkarolta és életbe léptette. A művészeti szakiskola ugyanazon rendeltetéssel és szervezettel, mely eredeti tervezőjének szeme

előtt lebegett, az országgyűlés által megszavazott s Ő Felsége I. FERENCZ JÓZSEF apostoli királyunk által szentesített törvény útján PAULER TIVADAR közoktatásügyi miniszter által megalapíttatván, egyelőre magán-lakházban, a Budapest terézvárosi Rombach-utcza 6. számú házában bérelt ideiglenes helyiségben, 1871 október havában tényleg megnyitott.

Az intézet működési irányának jellemzéseül érdekesnek mutatkozik e helyen felsorolni a tanszemélyzetet s ezzel kapcsolatban, az előadott tárgyakat is. A tanári kar állott KELETI GUSZTÁV igazgatón kívül *a gyakorlati szakmákra* meghívott három rendes és egy segédtanárból, kik közül SZÉKELY BERTALAN, történelmi festész, az alakrajzolás és festészetet; SCHULEK FRIGYES, akad. építész, *az építészeti és ékítményi szakot*; IZSÓ MIKLÓS, akadémiai szobrász pedig a mintázást tanította. Mint segédtanár a figurális rajz és festészet szakmájában GREGUSS JÁNOS akad. festő működött. Rendkívüli tanárok voltak *az elméleti szakmából*: PLÓSZ PÁL, orvostudor, egyet. magántanár, a *boncztan*, — HÁAS JÓZSEF, m. kir. honvédfőhadnagy, a *katonai helyszínrajz* számára. *Az ábrázoló mértant és távlattant* SCHULEK FRIGYES rendes tanár vállalta magára.

Ezen tanerőkkel s ily tanterv mellett kezdte meg működését az új intézet, mely a rombach-utczai ideiglenes, nem épen kedvező fekvésű és szűk helyiségekben öt évet töltött.

A tanulók egyre szaporodtak, a szakiskolai oktatás mind belterjesebbé vált, az intézet térileg terjeszkedni volt kénytelen, s az eredetileg bírt helyiségekhez úgyszólván évről-évre újabb lakosztályokat kelle bérelni a tág épület mind három emeletén. Ily módon az évi lakbér közel 11,000 forintra emelkedett. Mindamellet a tanhelyiségek csak igen kis mértékben feleltek meg a művészi oktatás külön igényeinek. A földszinti mintázó-termek nedvesek voltak, s az ifjuság egészségére károsnak bizonyultak. Súlyosabb szobormintákat az emeleten fölállítani nem lehetett. Az épület nyugatra fekvő homloksorán az elháríthatatlan napfény jelentékenyen zavarta a rajzbeli munkásságot. Sőt az amúgy is hiányos világítást teljes elzárással fenyegette az a valószínűség, hogy

a szemben fekvő földszintes ház helyén rövid idő alatt háromemeletes lakház fog fölépülni. Ilyen physikailag gátló s a tanári testület, valamint a tanuló ifjuság munkakedvét lohasztó körülmények között, a természetszerű fejlődés és gyarapodás szempontjából szomorú jövő várt az intézetre, a mely pedig életrevalóságának jeleit már fennállásának második évében, az 1873-ik évi bécsi közkiállításon bemutathatá. Ez időtáiban a közoktatásügyi tárcza gondjai TREFORT ÁGOSTON úrra szálltak át. Felvilágosodott jóakaratanál fogva teljes mérvben méltányolta az iskola igazgatósága által több ízben nyilvánított aggodalmakat. Az intézet célszerűbb elhelyezésének szükségéről, valamint minden szakférfiú, úgy a helyszinén szerzett tapasztalásból csakhamar a miniszter is meggyőződött. A bérház egyszerű változtatása gyökeres orvoslással nem biztatott. A kikerülhetetlen adaptiók ez esetben újra sok gyümölcstelen költséget okoztak volna. Másrészt az intézetnek tetemes évi lakbérösszege, kamatul tekintve, már is oly tekintélyes tőke-összeget képviselt, mely az iskola szükségeinek szerény mérvben megfelelő külön tanépület emelésére elégségesnek ígérkezett. Ezen megfontolások döntőleg hatottak a miniszterre, ki a hazai művészeti érdekek felkarolásában a nemzeti kultúra egyik lényeges tényezőjét ismeri. Megvásárolta tehát a sugár-út és Izabella-utczára szolgáló egyik sarokelket, és felhívta az intézet tanári karát, hogy az országos mintarajziskola és rajztanárképző szükségeinek minél teljesebben megfelelő, egyszerűen, de csínnal épüendő házára a tervet elkészítse. Az intézet tanártestülete meleg hálával fogadván a miniszter úrnak ezen kegyes intézkedését, a megtisztelő feladat végrehajtásával, közös megállapodás alapján, RAUSCHER LAJOS építész tagját, az ékítményes és iparművészeti rajz tanárát bízta meg, ki a beléhelyezett bizalomnak sikeresen megfelelt egy ép oly stilszerű mint célirányos terv elkészítése által, mely csekély módosítással a miniszter által elfogadtatván, a sugárúti iskolaház fölépítésénél zsinórmértékül szolgált. Maga az építkezés gyorsan folyt, s nem egészen két év alatt be is fejeztetett, úgy hogy az

intézet az 1875/76-iki tanév végével a nyári szünidők alatt már az új tanépületbe átköltözhetett, s az új (1876/77-iki) tanévet ugyanott meg is nyithatá.*

Az intézet további sorsát illetőleg jelentőséggel bír az a körülmény, hogy az 1877/78-iki tanévben felsőbb helyen jóváhagyott új tanterv és rajztanár vizsgálati szabályzat lépett életbe. E tanterv nemcsak magasabb igényeket támasztott, hanem az oktatás színvonalát is emelte. A tanulók többsége nagyobb és kellőbb előkészültséggel lépett az intézetbe, és számuk már a fent említett tanévben oly nagy volt (a téli félévben 116, a nyárban 71), hogy többet az intézet be sem fogadhat. A következő években a látogatásnak ez az aránya mintegy állandóságot nyert.

Az intézet eleinte évenként, utóbb két évenként kiállítást rendezett saját helyiségeiben növendékeinek munkálataiból s e kiállítások

* Az intézet tanépülete kétemeletes sarokház. Alapterülete 376 □öl. Alaprajza L alakú. 17 ölnyi kisebb homlokzatával az Andrássy-út felé, hosszabb, 22 ölnyi homlokzatával az Izabella-utczára szolgál. Minden emeleten keresztül kettős tractussal bír, melyet 9' széles folyosó választ el egymástól.

A tanépület belső felosztása a következő:

a) Az *alagban* (souterrain) elhelyezést talált az intézetnek két boltozatos teremből álló főszöntődéje; továbbá a központi fűtés tüzelő kamrája, a szén- és faraktár, két iskolaszolgának egy-egy szobából s konyhából álló lakása s néhány pincze.

b) *Földszint*. Az oszlopokkal díszített pitvartól jobbra az Andrássy-út felé esik a kapus őrszobája s mellette a nőtanulók rajz- és festőterme. Ugyanez oldalon az udvarra szolgáló belső tractusban az igazgató hivatalos helyisége és irodája.

A pitvartól balra az Andrássy-út felé szolgál egy s ennek kapcsán az Izabella-utcza során a második mintázó-terem. Ezeken túl négy kisebb tanárszoba egy-egy ablakkal. Ezekkel szemben az udvar felé esik a négy ablakos s emelkedő padsorokkal ellátott hallgató terem.

Az Izabella-utczai sor végében van a másik kapu és pitvar, mely egyúttal az udvarba nyílik.

c) *I-ső emelet*. Az Andrássy-úti homloksor egész hosszát két rajzterem foglalja el. Az egyik az úgynevezett akt-terem (két ablakos), hol egész alakú élőmintáról folynak a rajz- és festészeti tanulmányok. Ez egyúttal a boncztani előadások tanterme. Ebbe nyílik a másik, öt ablakos és legnagyobb rajzterme az intézetnek, hol egész alakú remekkori szoboröntvények képezik a rajztanulmányok tárgyát (antik-terem). Ugyanezen két rajzteremben folynak az élő fejmintáról (Kopfmodell) való rajz- és festészet; gyakorlatok. Az Izabella-utcza során van az előkészületi, most már első osztálynak rajzasztalokkal ellátott négy ablakos rajzterme, azontúl a két ablakos kézi mintatár és két tanárszoba.

Az udvarra nyíló tractusban vannak elhelyezve az intézeti könyv- és metszettár, egyúttal olvasó-szoba és gyűlésterem.

úgy a sajtó, mint a közönség részéről mindenkor méltánnyal és elismeréssel fogadtattak.

E rendes évi kiállításokon kívül az intézet több országos és világtárlaton vett részt; így már az 1873-ik évi bécsi világkiállítás, továbbá az 1878-ik évi párisi világtárlaton s a reá következő évben — mindenütt kitüntetések aratva — a székesfehérvári országos kiállításon is, hol működésének majd minden ágát bemutatta. E sikerek felett ő Felsége 1879. évi márczius hó 11-én kelt kegyes leiratában legmagasabb elismerését fejezte ki. Megjelent az intézet az 1885-ik évi budapesti országos kiállításon is eléggé bő tárlattal, mely a közoktatásügyi pavillon fedele alatt 100□méternyi alapterületen, díszes kapuzattal ellátott három osztályú rekeszben tüntette fel a szakiskola tanműködését, az utóbbi évek alatt készült és sikerültebb tanulóműveinek *több ezernyi* példányában.

d) *II-dik emelet.* Az utczasoron, és ugyan mind az Andrassy-úti, mind az Izabella-utczai sorban fekszenek az ékítményes és iparművészeti rajz szakosztályának két, és az építészeti szakosztálynak szintén két rajzterme. Az ötödik, mint sarokterem, közös tanhelyiség, mely térileg is képviseli a két szakosztály több tanágának szoros érintkezését. Ezen termek egyikében folynak egyúttal a látszattani előadások és rajzgyakorlatok.

A II. emelet hátsó részében, és ugyan mind az Izabella-utczára, mind az udvarra szolgál az intézet igazgatójának magánlakosztálya; csupán az udvarra pedig a figurális rajz- és festészeti szaktanárnak műterme.

Az épület minden részét választékos egyszerűség jellemzi. A felső világítású, de minden művészeti dísz nélkülöző lépcsőház is a mérvadó takarékoságnak hirdetője. Csupán az Andrassy-úti kis pitvar ékeskedik márványozott falakkal, oszlopokkal s színes aranyozott stukko-boltozattal. Fülkéit műtörténelmi jelentőségű férfiaknak ideiglen odaillesztett fősöntvényű mellszobrai töltik be. Helyüket jövődjé jobbjévek után remélhetőleg nagyobb értékű s márványból faragott mellszobrok fogják elfoglalni.

Külsejét illetőleg az országos mintarajztanoda iskolaháza a legjobb izlésű renaissance stíljében épült. Andrassy-úti homloksorának fala az emeletig faragott terméskőből van rakva. Ugyanezen anyagból valók az ablakpillérek, az első emeleti erkély s a hatalmasan kiszögellő főpárkányzat. Az épület egyéb részei téglarakványból állanak. Az első emeleti párkányszalag, valamint a félköríves ablakok lapközei az épület stíljével összhangzó sgraffito díszítményekkel borítvák, melyek hathatós és a mi éghajlatunk alatt is tartós ornamentikája bár gyakoribb alkalmazást találna a főváros díszesebb építkezéseinél. Az első emeleti sgraffito párkányszalag medaillonjaiban BBAMANTE, LIONARDO DA VINCI, RAFAEL, MICHELANGELO, DÜRER ALBERT, MARKO KÁROLY s több más hírneves festész, szobrász és építész arc képei láthatók, melyek SZÉKELY BERTALAN intézeti festész tanár művei; a többi sgraffito ékítmények pedig a ház tervezője. RAUSCHER LAJOS intézeti tanár rajzai nyomán és felügyelete mellett SCHOLTZ fővárosi díszítő-festész által hajtattak végre. (L. a füzethez csatolt alaprajzokat s az iskolaház Andrassy-úti homlokzatának fénynyomatú látképét.)

Mult évben a deési kiállításon, az idén pedig a pécsi kiállításon lesz a szakiskola újabb tanuló-műveinek némi mutatványával képviselve.

Mint az intézet fejlődésének előmozdítására irányuló mozzanat, kiemelendő *a gyakorlati festészeti szakosztálynak* az 1882/83-iki tanévben LOTZ KÁROLY hírneves hazai mesterünk vezetése alatt történt megnyilta és szabályszerűen megindult működése. Az új festészeti műteremben, mely térszűke miatt egyelőre az országos zeneakadémia épületének negyedik emeletén talált elhelyezést, naponként 5—6 óráig, élő minták után rajzolnak és festenek a növendékek. Ez intézmény jótékony hatása hovatovább abban nyilvánul, hogy az országos mintarajziskola művész növendékei most már fejlettebb műszaki képességgel léphetnek át akár a budapesti mesteriskolába, akár a külföldi művészeti akadémiákba.

A fametszészet (xylographia), mely a mintarajziskola egyik szakosztályát képezte, az 1883. évben végleg az iparművészeti iskolához csatoltatott.

E helyett az intézet tanrendje 3 év óta új elméleti tárggyal — a nevelés- és oktatástannal — szaporodott, mely azon körülményre való tekintettel rendszeresített, hogy az intézet növendékei nagyobb részben tanítói, illetve tanári pályára lépnek s így már hivatásuknál fogva is arra vannak utalva, hogy a pædagogiai ismeretekben alaposabb készütséget szerezzenek. E tárgy előadásával, mint rendkívüli tanár, PÉTERFY SÁNDOR, a VI. ker. állami polgári tanítónőképző rendes tanára bizatott meg.

Végül az 1886/7-iki tanév elején nyilt meg az intézet körében az ingyenes franczia nyelvi tanfolyam. A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur ő nagyméltósága ugyanis — «tekintve azt, hogy hazai közönségünk izlése nagyobb előszeretettel fordul az olasz és azzal köznel rokon franczia műirány, mint a német felé, tekintettel továbbá úgy a szép művészeteknek, mint különösen a művészi iparnak Francziaországban meglevő óriási fejlettségét s nagy szükségét annak, hogy ifjaink izlésük nemesbítésére Francziaországot is fel-

keressék,» — 1886. évi június hó 11-én 18,652. sz. alatt kelt rendeletében kijelentvén, hogy egy franczia nyelvi tanfolyamnak, habár nem is kötelező hallgatás mellett, a mintarajziskola és rajz-tanárképző kebelében leendő felállítását szükségesnek látja, — az ugyanezen rendelet alapján tett igazgatói felterjesztés alapján 1886. évi július 9-én 25,806. sz. alatt kelt rendeletével dr. ARÁNYI MIKSÁT bizta meg a franczia nyelvi oktatással, mely az intézetben immár két tanév óta folyik igen kedvező sikerrel.

A tanártestület, az intézet felállítása óta lefolyt 15 év alatt, nem volt sok változásnak alávetve, de néhány jelentékenynek igen. Így mindjárt 1875-ben súlyos veszteség érte az intézetet az által, hogy Izsó MIKLÓST, a gyorsan nagy népszerűsége emelkedett jeles szobrászt és intézeti tanárt a halál elragadta. Minden tekintetben méltó utódja úgy a tanári széken, mint a művészetben, HUSZÁR ADOLF hírneves hazai szobrászunk volt, ki szaktanári működésének 10-ik évében, sikereinek tetőpontján hunyt el hirtelen, váratlanul, 1885. évi január 21-ikén. Helyét ez idő szerint szintén szép hivatású ifjabb tanerő foglalja el: STROBL ALAJOS szobrász, kinek szakkészültsége és buzgósága kezességet nyújt az iránt, hogy a mintázási oktatás, habár a mintarajziskola keretében idáig csak segéd-tanszak jelentőségével bírt, az ő keze alatt új lendületet fog nyerni.

A nyilvános rajzoktatásügynek kétségen kívül hasznára vált, de a magunk intézetének érzékeny veszteséget okozott mégis RAUSCHER LAJOS mintarajziskolai tanárnak ezelőtt három évvel a kir. József-műegyetemhez hasonló minőségben történt áthelyeztetése. Mint az ornamentika és iparművészeti tervezés szaktanára, az ő 10 évi tanműködése a mintarajziskola keretében úttörő és rendkívül sikeres volt, állandó vonzerőt gyakorolva az intézet tehetségesebb és komoly törekvésű növendékeire. Hasonló irányt követ az ornamentalis tanszéken utódja, UHL SÁNDOR építész hazánkfia, ki ugyanezen szakmabeli tanműködését Nürnbergben, az ottani bajor királyi iparmuzeummal kapcsolatos szakiskolánál kezdette volt meg.

E tanszék ellátásának gondjaiban osztozik vele, valamint osztozott elődjével is VÁRDAI SZILÁRD, ifjabb jeles tanerő, melyet immár az intézet nevelt önmagának, s az ő személyében most egyik támaszát bírja.

Az országos mintarajziskolát és rajztanárképzőt egy nagyfontosságú kulturális hiány fölismerése, a szükség érzete szólította életbe. Hézagpótló hivatásának lelkiismeretes betöltése 16 évi fennállása alatt megszilárdította helyzetét hazánk felsőbb körű tanintézetei, szakiskolái sorában. S azért évről-évre szélesebb alapra helyezkedve és komoly céljainak minél teljesebb valószínűsítése végett mind gazdagabb eszközökkel rendelkezhetvén, a továbbfejlődés biztosítékaival is dicsekedhetik.

Gyarapodásának, szép jövőjének legújabb biztosítékát ismét TREFORT ÁGOSTON, vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ő nagyméltóságának köszönheti, ki az Andrássy-út környékének gyors kiépítése által figyelmessé tétetvén, 1886. évi július hó 2-án 23,569. szám alatt kelt nagylelkű elhatározásával az intézet tanépülete mögött még üresen álló háztelket az iskola részére megvásárolta oly célból, hogy ott előbb-utóbb egy fedél alatt elhelyezést találhassanak ama további mű- és tantermek is, melyekre az intézetnek, hogy feladatának egész terjedelmében eleget tehessen, még ezentúl szüksége van.

Az 1887/88-iki tanévben lépett életbe a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ő Nagyméltóságának 1886. évi július hó 9-én 26,391. sz. a. kelt azon fontos rendelkezése, melylyel a rajztanárképzői tanfolyam három évről *négy évre* terjesztetett ki.

A rajztanári és rajztanítói képesítő vizsgálatok alapján tett több évi tapasztalat ugyanis azt mutatta, hogy intézetünk azon növendékei, kik, habár érettségi vizsgálattal léptek az iskolába, de a fennállott szabályok értelmében az előkészületi osztály mellőzésével mindjárt az első szakosztályba vétetvén fel, három évi tanfolyamuk leteltével képesítő vizsgálatra bocsáttattak, ezen vizsgálatokat több esetben vagy épen nem, vagy oly gyenge sikerrel állották meg, mely a nyilvános rajzoktatásnak intézetünk

által célzott lendítése kivánalmaival és föltételeivel meg nem egyezik.

Nagyobb része az ily növendékeknek ugyan magától is belátta azt, hogy a vizsgálatra kiszabott tantárgyak kellő ismeretét s a hosszabb gyakorlatot igénylő rajzbeli és festészeti ügyességet ily aránylag rövid idő tartama alatt elsajátítani alig lehetséges, s hogy az csak igen alaposan elkészült s kiválóbb tehetséggel megajándékozott növendékeknek sikerül, minélfogva a közepes tehetségű s gyengébb előkészültségű ifjak a három évi tanfolyamot önként szokták egy, nem ritkán két további tanévvel megtoldani.

Ezek a tapasztalatok vezettek a fenti intézkedésre, mely kétségkívül nem fog kellő eredmény nélkül maradni.

A tanári testület e tanév alatt változást nem szenvedett, kivéve, hogy a gyengélkedő s e miatt a tanév első felére szabadságolt Uhl Sándor tanár teendőit FITTLER KAMILL műépítész, a szintén betegség miatt szabadságolt GREGUSS JÁNOS tanár teendőit pedig szivességből tanártársa SZÉKELY BERTALAN és ennek tanárfia ÁRPÁD látták el.

A lefolyt tanévnek egyik kiváló mozzanatát képezte a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur ő nagyméltóságának 6,051. sz. rendelete, melyben a m. kir. honvédelmi és a közös cs. és kir. hadügyminiszterekkel egyetértően az országos magyar királyi mintarajziskola és rajztanárképző rendes, és pedig ugy rajztanár- és rajztanítójelölt mint művésznövendékeinek az egyéves önkéntesi kedvezményt az alább részletezett föltételek mellett megadni kegyeskedett s ezzel az intézet tanártestületének és tanuló ifjúságának régóta függő kérelmét teljesítette.

AZ INTÉZET RENDES NÖVENDÉKEINEK EGYÉVES ÖNKÉNTESI KEDVEZMÉNYE.

Az intézet azon növendékeire nézve, kik az intézetbe való belépésük előtt érettségi vizsgálaton át nem estek, életbe vágó jelentőséggel bír a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur ő nagyméltóságának f. 1888. évi február hó 13-án 6051. sz. alatt kelt leirata, melylyel az igazgatóságnak — e tárgyban tett felterjesztése eredményeül — tudomására hozatik, hogy az orsz. m. kir. mintarajziskolának, és rajztanárképzőnek, valamint a m. kir. iparművészeti iskolának az egy évi önkéntességi kedvezmény tekintetében a főgymnasiumokkal és főreáliskolákkal való egyenjogúsítása a m. kir. honvédelmi miniszterium részéről a cs. és kir. közös hadügyminiszteriummal egyetértőleg elismertetett.

Miután a fenti egyenjogúsítás magyarázata körül könnyen félreértések merülhetnének föl, szükségesnek mutatkozik az intézeti növendékek szempontjából itt a következőket megjegyezni.

1. Az egyévi önkéntesség kedvezménye csakis az intézet *rendes növendékeit* illeti meg: minélfogva a vendéglátogatók arra igényt nem tarthatnak.

2. Az intézet rendes növendékei közül is csak azok részesülnek az egyévi önkéntesség kedvezményében, kik az intézetbe való belépésük előtt legalább 4 közép- vagy polgári iskolai osztályt a legközelebbi felsőbb osztályba átlépésre feljogosító, tehát legalább is «elégséges» sikerrel végeztek. (Védtörv. ut. 119. §.)

3. Azok, kik csak az intézet elhagyása után lépnek a hadköte-

les korba, amennyiben az előbbi pontban említett föltételnek megfelelnek, igazolni tartoznak, hogy az intézet teljes tanfolyamát szabályszerűen elvégezték. (Védt. ut. 119. §.)

4. Ha az intézet növendékét még a tanfolyam elvégzése előtt éri utól a hadkötelesség, ez esetben szükséges, hogy midőn az első korosztályba lép, legalább az utolsó előtti évfolyam, (a III. osztály) tanulója legyen, mert ellenkező esetben, (ha például még csak a II. osztály tanulója volna a növendék, midőn először kell a sorozó bizottság elé állania) az egyévi önkéntesi kedvezményre igényt nem tarthat. Megjegyzendő, hogy azok is, kik az intézet két legfelsőbb évfolyamába járnak, az első korosztályba való belépésük alkalmával, hitelesen igazolni tartoznak, hogy tanulmányaik befejezésével nem önhibájokból késtek el. (Védt. ut. 129. §.)

5. A 4. pontban említett növendékek, amennyiben minden feltételnek eleget tettek, egyévi önkéntesek gyanánt csakis feltételesen és a végleges határozatnak a tanulmányok befejezéseig való függőben tartása mellett, vétetnek fel. Miből következik, hogy azok, kik abban hagyják tanulmányaikat, avagy tanulmányaiknak kellő eredménnyel történt bevégezését a maga idejében nem képesek igazolni: *a három évi tényleges szolgálatra, illetőleg, ha a honvédséghez tartoznak, a honvédségi törvényszabta tényleges szolgálatra utólagosan behivatnak.* (1882. évi 39. t. cz. 4 §.)

6. A tanulmányok szabályszerű bevégezését a rajztanár- és rajztanító jelöltekre nézve a négy évi tanfolyam végén államvizsgálat utján szerzendő rajztanári, illetve rajztanítói képesítő oklevél, — a művésznövendékekre nézve pedig legalább három évi tanfolyamnak látogatását tanusító jó bizonyítvány igazolja, mely okmány az egyévi önkéntesek gyanánt feltételesen befogadott növendékek által közvetlenül a tanfolyam befejezése után, azok részéről, a kiknek pótvizsgát kell tenniök, legkésőbb a tanfolyam utolsó évének okt. 15. napjáig az illető csapattest parancsnokságához terjesztendő be. (Védt. ut. 129. §.)

7. Az intézet azon növendégeit, kik érettségi bizonyítvány alapján vétettek fel, a fenti intézkedések természetesen nem érintik.

Minden egyéb, az egyévi önkéntesi intézményre vonatkozó szabályok és felvilágosítások a védtörvényben (1868: 40. és 1882: 39. t.-cikkek) és a m. kir. honvédelmi miniszterium által kiadott védtörvényi utasításban (Magyarországi Rendeleték Tára, 1885. évi folyam)* találhatóak meg.

* Külön füzetben is megjelent Nágel Otto bizományában.

STATISZTIKAI ADATOK.

A m. kir. orsz. mintarajziskolának és rajztanárképzőnek a múlt 1887/88-iki tanév alatt növendéke volt az I. félévben: 105, a II. félévben: 89. Ezek közül volt:

	Téli folyam:	Nyári folyam:
I. osztálybeli	16	16
II. „	13	14
III. „	4	2
IV. „	23	18
Vendéglátogató	31	19
Nő	10	10
A gyakorló festészeti tanfolyam látogatója	8	10
Összesen	105	89

Korra nézve voltak:

	1-ső félév:	2-ik félév:
16 és 18 év között	20	15
18 és 20 év között	22	24
20 éven felül	63	50
Összesen	105	89

	1-ső félév:	2-ik félév
Rajztanító és rajztanárjelölt	55	50
Műkedvelő és művésznövendék	38	28
Képesített rajztanító és rajztanár	2	1
Nő	10	10
Összesen	105	89

Előkészültségi fokra nézve:

	1-ső félév:	2-ik félév:
Érettségi vizsgálaton átesett	35	29
Előzetesen felsőbb körű tanulmányokat végzett	1	2
Előzetesen középtanodát látogattak	42	45
Előzetesen tanítóképezdét végeztek	6	4
Előzetesen alsóbb fokú iskolákba jártak	21	9
Összesen	105	89

Vallásra nézve:

	1-ső félév:	2-ik félév:
Római katolikus	66	45
Helvét hitvallású	11	16
Ágostai hitvallású	17	16
Görög katolikus	2	2
Görög keleti hitvallású	1	1
Izraelita	8	9
Összesen	105	89

Anyanyelvre nézve:

	1-ső félév:	2-ik félév:
Magyar	95	82
Német	8	6
Román	1	1
Szerb	1	—
Összesen	105	89

Ezek közül:

Állami rajztanár és rajztanító ösztöndíjt élvezett	16
Kisebb államsegélyben részesült	4
Művészi ösztöndíjban részesült	7
Kiszolgáltatott ösztöndíjak és segélyek összege	6350 ft.

Ezenkívül az intézet női osztályának egy növendékét Nságos Brassai Sámnel nyug. egyet. tanár ur 500 frttal, ugyancsak a női osztály egy másik növendékét Koburg Fülöp herczeg 50 frttal, Gömör és Kishont vármegye közönsége pedig 100 frttal segítette, továbbá az első osztály egy növendéke 80 frtos Egyházi alapítványi ösztöndíjat, s a második osztály egy növendéke Zombor városától Falcione-féle 600 frt ösztöndíjat élvezett.

Tandíjban befolyt az 1887/88-iki tanév

téli felében	700	frt ;
nyári felében	500	«
Összesen	1200	frt.

A tandíj alól fölmentettek :

a téli tanfélévben	10
a nyári tanfélévben	17

A múlt tanévi zárünnepély alkalmával ezüst jutalomdíjt nyertek és pedig:

az alakrajzolás és festésből	5	növendék ;
az ékítményes rajzolás és szemléleti látszattanból	5	«
a mintázásból	2	«
a mértani szakokból	3	«
az iparművészeti rajz és tervezésből	3	«
a festészeti gyakorló osztályból	2	«
a látszattani magasabb tanfolyamban	1	«
a kiadott jutalomdíjak összege	210	frt ezüstben.

Rajztanári és rajztanítói képesítő vizsgálatra jelentkezett
az 1887/88. tanév alatt 13 jelölt. Vizsgálatra bocsáttatott 12.

Ezek közül felső fokú képesítést nyert 2 névszerint :

Molnár Gyula és
Szappanos Péter,

egyenként «elégséges» általános osztályzattal

Alsó fokú képesítést nyert 2 névszerint :

Bodor Ferencz és
Schwarcz Mór,

az előbbi «jó» az utóbbi «elégséges» általános osztályzattal.

Egy évre visszautasított	1
Végleg visszautasított	1
Meg nem jelent	6

TUDNIVALÓK A JÖVŐ TANÉVRE.

A beiratkozás az 1888/89-iki tanévre f. évi szeptember hó 3. 4. és 5-ik napján délelőtt 8—12 és délután 3—5 óráig az intézet igazgatósága által fog eszközölni.

A félévi tandíj a beiratkozás alkalmával előzetesen lefizetendő. Ugyanakkor nyújtandók be a tandíj-elengedés iránt, vagyontalansági és tanbizonyítványokkal fölszerelt kérvények is.

Ujonnán belépő növendékek valamint a vendéglátogatók az első félévi tandíj alól föl nem mentetnek.

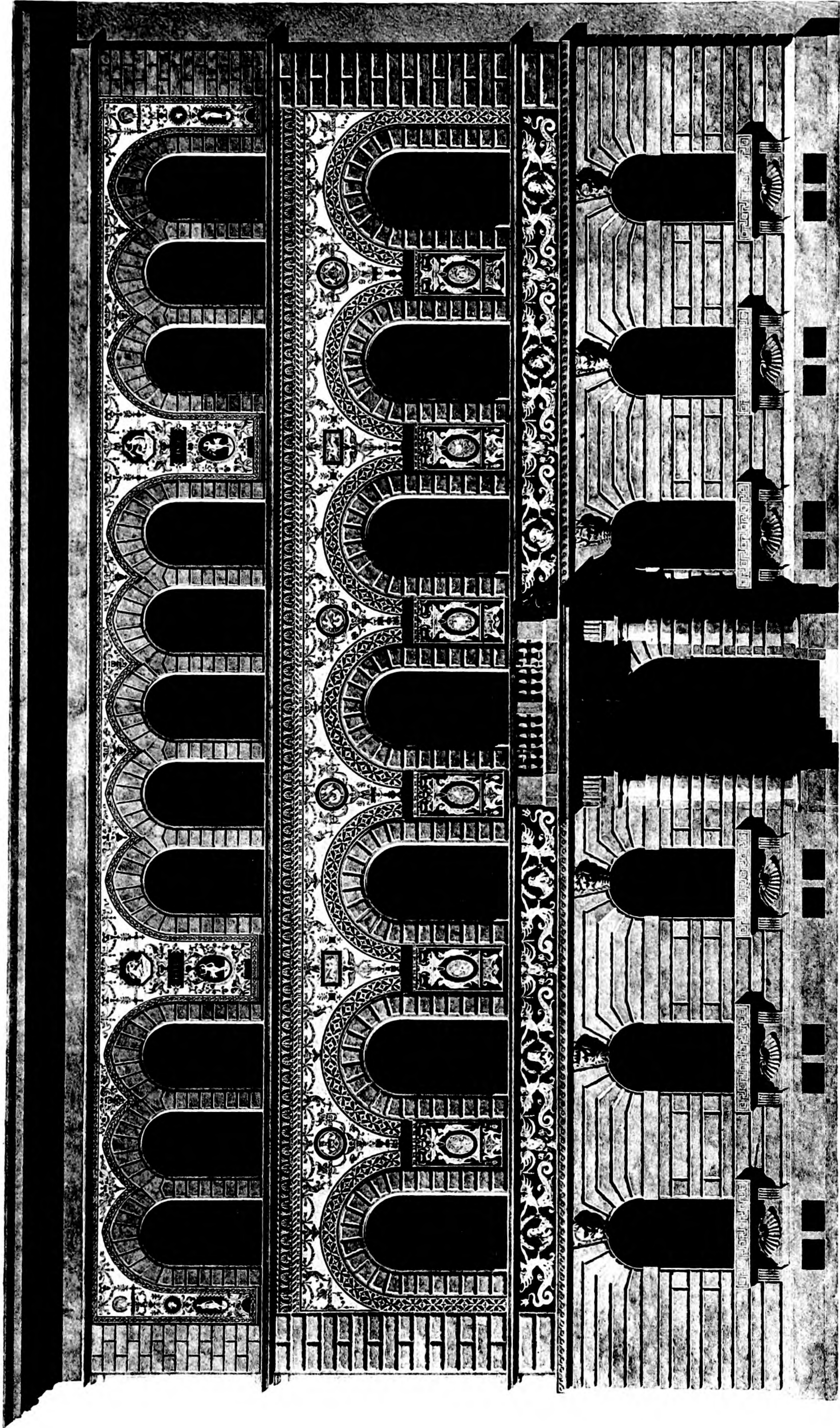
A felvételi vizsgálatok (próbarajzok készítése) szeptember hó 6. és 7-én fognak megejtetni.

Budapest, 1888. július hóban.

Keleti Gusztáv

igazgató.

A BUDAPESTI M. KIR. ORSZ. MINTARAJZISKOLA ÉS RAJZTANÁRKÉPZŐ ANDRÁSSY-UTI HOMLOKZATA.

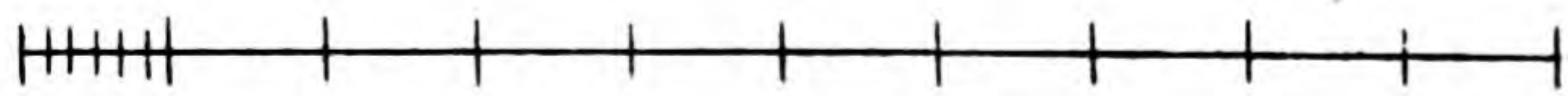
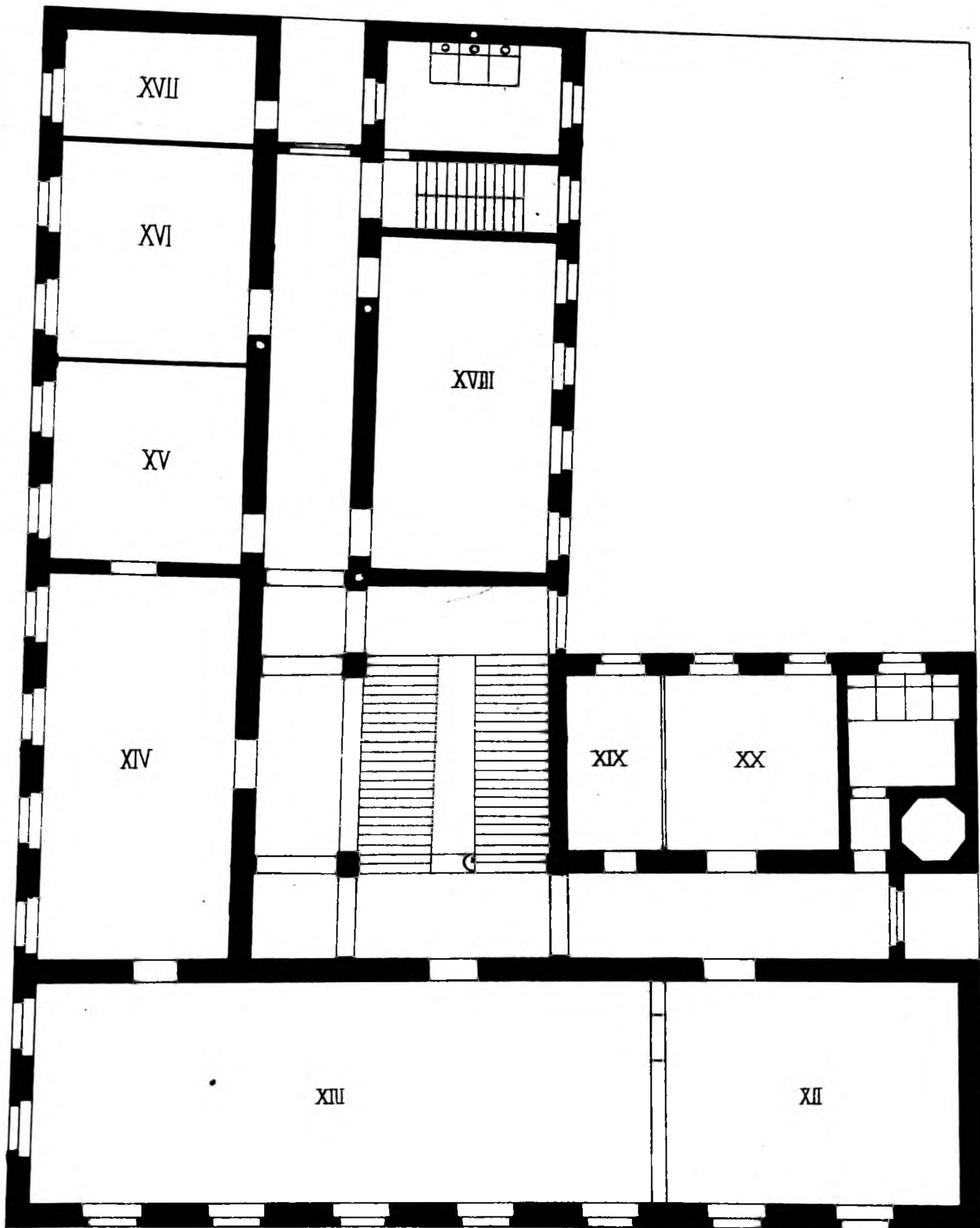

TERVEZTE ÉS RAJZOLTA RAUSCHER LAJOS VOLT INTÉZETI R. TANÁR.

AZ ORSZÁGOS MAGYAR KIRÁLYI MINTARAJZISKOLA ÉS RAJZTANÁRKÉPZŐ
ANDRÁSSY-UTI TANÉPÜLETE

ELSŐ EMELETI HELYISÉGEINEK ALAPRAJZA.

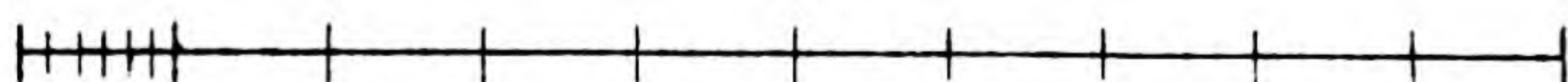
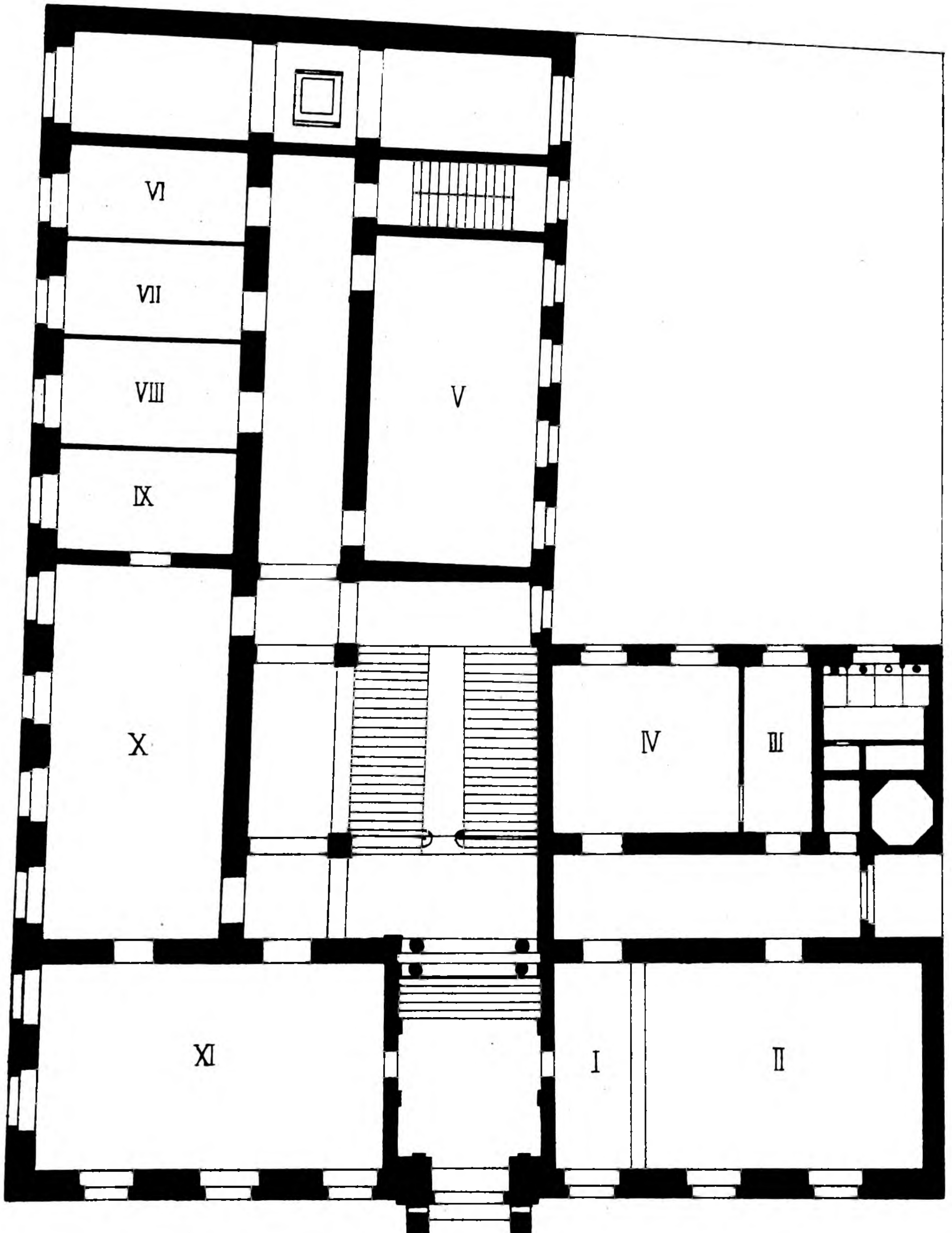
- XII. Akt-terem.
XIII. Antik terem.
XIV. Előkészületi oszt. rajzterme.
- XV. Főszmintatár
XVI. } Tanárszobák
XVII. }
- XVIII. Könyv- és metszettár
XIX. } Mintatár.
XX. }

AZ ORSZÁGOS MAGYAR KIRÁLYI MINTARAJZISKOLA ÉS RAJZTANÁRKÉPZŐ
ANDRÁSSY-UTI TANÉPÜLETE

FÖLDSZINTI HELYISÉGEINEK ALAPRAJZA.

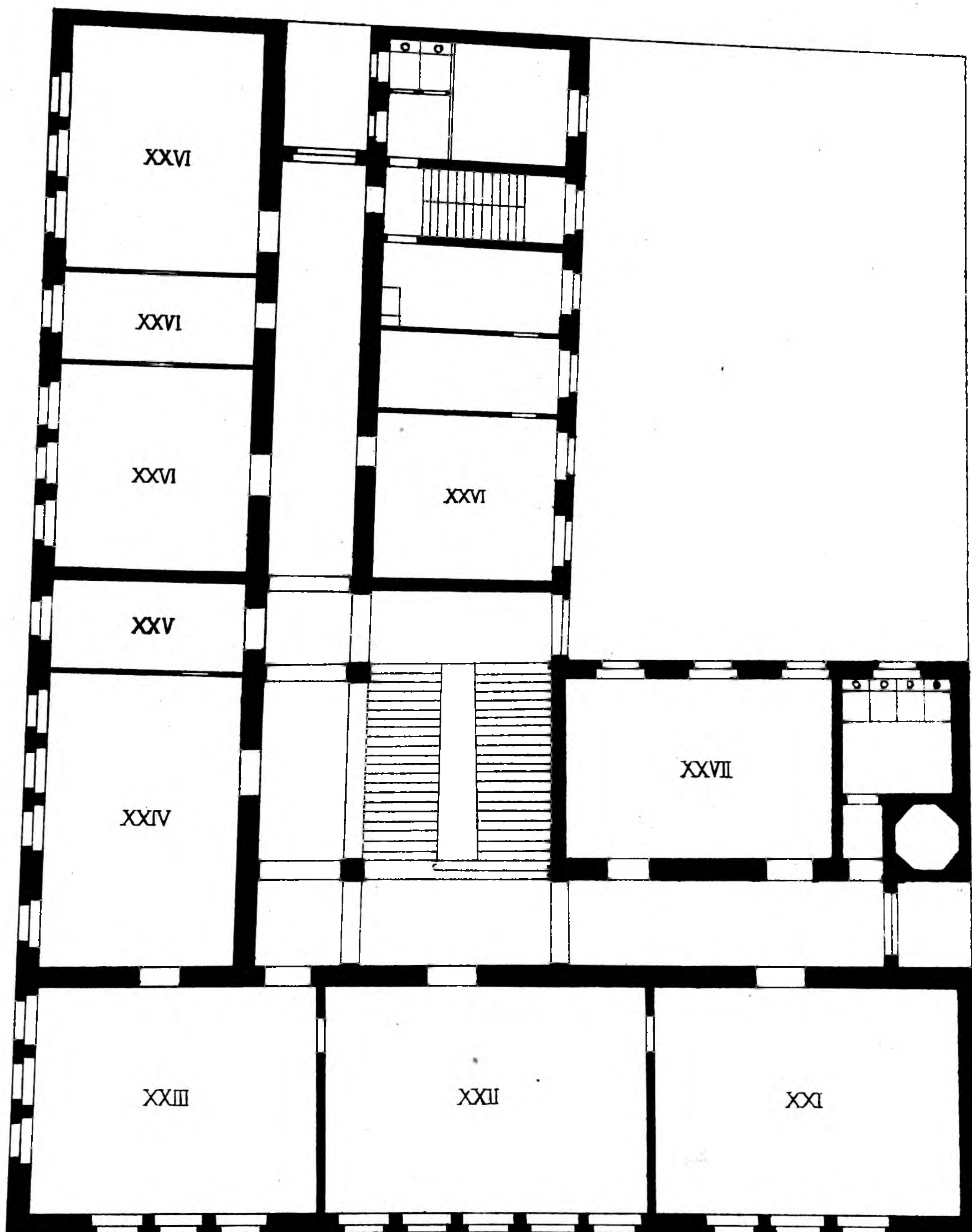
I. Kapus páholya.	V. Hallgató terem.	X. } Szobrászati szakosz-
II. Nőtanulók rajz- és festő-terme.	VI. } Tanárszobák.	XI. } tály mintázó termei.
III. } Igazgató hiv. irodája.	VII. }	XII. Udvar.
IV. }	VIII. }	
	IX. }	

MÁSODEMELETI HELYISÉGEINEK ALAPRAJZA

XXI. } Az ékítményes és iparművészeti
XXII. } szakosztály rajztermei.
XXIII. } Az építészeti szakosztály
XXIV. } rajztermei.

XXV. Tanárszoba.
XXVI. Az igazgató lakosztalya.
XXVII. Tanár műterme.

87/88.

